

developing and becoming theory of natural law, are valued principles that dictated the public mind, carried criticism of the church and theological ideas.

A new period characterized by pluralism. In philosophical and legal thought emerging new theory of state and law, including on the concept of civil society.

Ukrainian state since 1991 headed for active democratization of society and system of government. For this reason the development, formation, establishment and government influence on the development of civil society are more relevant than ever.

The article gives a general description of the historical development of philosophical and legal doctrines of civil society. The author infers that for the formation of civil society in Ukraine it is necessary to take into account scientific developments scholars of previous centuries. However, international experience it is advisable to adapt to Ukrainian reality, taking into account the legal traditions of the Ukrainian people.

Keywords: *doctrines, government program, civil society, law, legislation, philosophy of law.*

УДК 340.125

С. С. Кравченко

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПІВ І ФОРМ ЗДІЙСНЕННЯ ПЛЮРАЛІЗМУ: ПРИКЛАД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Американська філософія права ХХ століття торкається найпроблемніших питань прав людини. У першу чергу це права жінок і права національних меншин. У зв'язку із цим зароджуються нові філософські рухи і школи, які виробили своє тлумачення філософії плюралізму у контексті прагматизму. Серед відомих були рухи фемінізму і Критики расових теорій. Філософська спадщина зазначених рухів має важливе значення для розвитку правової системи України та інших країн Європи, оскільки у наших державах на сьогоднішній день виникає багато дискусій стосовно правового забезпечення дотримання і захисту прав різних верств суспільства. Особливо така проблема виникає при здійсненні конституційної і судової реформи.

У статті автор дає загальну характеристику філософсько-правовим поглядам руху фемінізму і Критики расових теорій. Автор робить висновки про те, що принципом реалізації правового плюралізму є обов'язкове врахування інтересів усіх верств населення у процесі законотворчої діяльності.

Ключові слова: *законотворчість, національні меншини, плюралізм, прагматизм, фемінізм, філософія права.*

Постановка проблеми. В різноманітності етнічного походження, у якому живе американське суспільство від дня його утворення, проблема усвідомлення принципів і форм здійснення плюралізму в його соціальному та правовому сенсі і адекватне розуміння способів правового врегулювання у різні історичні періоди розглядалася і тлумачились по-різному. Незважаючи на положення Конституції США - всі люди рівні перед законом - різним верствам американського суспільства надавалися більш рівні права в порівнянні з іншими. Із середини 1990-х років зі зміною політичної і соціальної ситуації в глобальному та локальному вимірах в правових дискусіях США з'явилися нові напрямки і проблематика дискусії. Револьюційні погляди руху Критичні правові дослідження (далі – КПД), рух, який сформувався у філософії американського правового прагматизму наприкінці ХІХ на початку ХХ століття, поступово втрачали гостроту і значимість у соціокультурному просторі, який набув значних змін. Вони

піддавались все більш різкій критиці з боку нових правових рухів, що виражали необхідність вислухати вимоги тих груп населення, голос яких або ігнорувався, або придушувався протягом багатьох років. У гарячих і гострих дебатах підкреслювалися розбіжності із КПД щодо напрямку правових досліджень. До початку 1990-х років у середовищі прихильників руху КПД виділилося кілька напрямків, які розвивалися в руслі його філософських і правових позицій, але з більш яскраво вираженим акцентом на чітко позначені соціальні і правові проблеми. У теоретичних міркуваннях прихильників нового напрямку розроблялися правові проблеми в контексті постулатів прагматизму про дотримання принципів плюралізму щодо правових вимог суспільної і особистої ідентичності.

Для сучасної України та інших країн Європи вивчення теоретичних основ плюралізму є актуальним, оскільки і в нашій державі відбувається процес становлення громадянського суспільства, основною умовою існування якого є врахування інтересів усіх груп населення. У зв'язку із цим метою цього дослідження є вивчення філософсько-правового розуміння принципів і форм здійснення плюралізму та можливостей їх застосування в українських реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософсько-правове розуміння принципів і форм здійснення плюралізму досліджувало багато українських та зарубіжних вчених. Зокрема, серед зарубіжних науковців дослідження зазначеної теми було проведене Б. Бейліном, У. Бредфордом, Ф. Дж. Бремером, Л. Буеллом, Дж. Едвардсом, С. М. Ендрюсом, Дж. Карсом, М. Келлі, П. Конкіном, Р. Б. Перрі, Б. Пеккер, Г. У. Шнідером, Д. Холіндером та ін. Класичні напрями філософсько-правового розуміння плюралізму досліджувались також у американській філософії правового прагматизму, а саме його «батьками-засновниками» – Ч. С. Пірсом, У. Джеймсом, Дж. Дьюї, та їхніми численними послідовниками і інтерпретаторами (А. Дж. Айєром, Т. Дж. Барнзом, Ф.К.С. Шіллером, М. Дікстайном).

В українській науковій літературі інтерес до плюралізму в його загальнофілософському вимірі виявлявся ще за радянських часів (праці С. Боботова, Н. Галкіної, В. Желтової, В. Нора, А. Старченка та ін.), але аналіз обмежувався переважно поглядами родоначальників цієї філософської парадигми. У філософсько-правовому контексті плюралістичний напрям досліджувався в контексті загальної характеристики різних напрямів англо-американської правової традиції (В. Бачинін, О. Бандура, Г. Вдовина, Ю. Жаркіх, А. Козловський, М. Костицький, Т. Розова, О. Чижова, Ю. Шемшученко). Більш спеціальний, прикладний характер мають праці Є. Бурлая, Д. Гудими, С. І. Максимова, Т. Пащука, Т. Розової, Л. Удовики, М. Олексюка, О. Юрчука.

Викладення основного матеріалу. Поступово в американському суспільстві з'явилося відчуття наростаючої несправедливості у практиці прийняття правових рішень відносно певних груп населення. Тези про те, що в здійсненні правосуддя американські закони використовуються, застосовуються та інтерпретуються усе більше в інтересах домінуючих владних структур, а не вимог принципів і прецедентів, стали розглядати під іншим кутом зору. Події і характер життєвого та правового досвіду раніше ігнорувалися щодо пригноблених груп, зокрема різного типу меншостей і жінок, стали предметом суспільної уваги. Аналіз і обговорення пов'язаних із цією загальною проблематикою питань стали юридичною цінністю. Дискусії розвивалися в руслі двох основних напрямків:

- до якого ступеня правова система і її доктрини не тільки відображають цінності, владу і чинність традиційного юридичного акта, тобто інтереси представника більшості, але і служать захисту цих інтересів на шкоду меншостей і жінок;
- якою мірою і формою життєвий досвід і права жінок, расових та інших

меншостей повинен бути відбитий у статутах і правових думках.

Зазначені проблеми мають зовсім не тривіальний характер у реаліях сучасного американського суспільства. Вони стояли у витоків нових правових рухів і вимагали обговорення декількох правових і соціальних проблем. Зокрема, серед найбільше життєво важливих проблем виділяли дві [10, с. 124]:

(а) чи існує розходження в чоловічому і жіночому сприйнятті світу, чи пов'язане сприйняття світу з расовими, етнічними або іншими маргінальними особливостями і, якщо таке розходження існує, як воно може і повинно бути відображене в правових актах;

(в) виходячи з того, що найбільш суперечливий і очевидний прояв сексуального залякування і насильства, а також порушень правового захисту жінок відбувається в родині, чи треба і, якщо це дійсно відбувається, чи необхідно, розробити нове розуміння поняття правового захисту, засноване на жіночому життєвому досвіді.

Існує велика схожість між соціальною несправедливістю, що терплять жінки, расові і інші меншості у рамках правового поля. Вимоги, як фемінізму, так і расових протестів прямо протистоять ідеї про те, що одна людина або група має право нав'язувати іншим своє розуміння реальності [10, с. 117]. Ця проблема є однією із пріоритетних у суспільній дискусії США. Протягом останніх 20-ти років в американському Конгресі і на громадських форумах відбувалися дебати відносно «позитивної дії» або «пріоритету меншостей». Ніхто зараз не сумнівається і не заперечує, що з XVII по XX сторіччя корінні американці та афро-американці піддавалися найжорстокішому гнобленню в несправедливих правових стандартах з боку домінуючої білої культури. На порядку денному стоїть питання про те, який правовий акт повинен бути розроблений, щоб виправити колишню несправедливість. У дебатах про репарації, які відновилися в останні роки, підкреслювалося, що в Америці існує традиція відшкодування збитку тим, хто піддався істотним негативним впливам внаслідок жорстоких актів насильства, як наприклад, недавні виплати з федеральних фондів жертвам подій дев'ятого вересня. Але це одноразові приклади відновлення соціальної справедливості. У вимогах нових правових рухів обґрунтовувалася необхідність прийняття і дотримання законів, які інституціонально і систематично встановили б правову і соціальну рівноправність усіх без винятку членів суспільства. Гострота дискусій доводить, що ситуація далека від її позитивного розв'язання.

У новому правовому русі, що широко використовує постулат плюралістичної відкритості філософії класичного прагматизму, виділяються наступні самостійні, але взаємозалежні сфери досліджень:

- (а) філософія фемінізму;
- (в) расові критичні теорії;
- (с) «сторонньої» юриспруденції.

Філософи і юристи, що виступають у рамках філософії фемінізму, засновують свої дослідження на прагматичних ідеях Джейна Еддамса, яка більше 20 років пропрацювала разом із відомими філософами права із Дж. Дьюї і Г. Мідом і активно брала участь у дискусіях про права жінок. Прагматичний поворот у русі фемінізму був обумовлений тим, що ідеї прагматизму являють собою свого роду протилежність домінуючим формам традиційного правового аргументування, зловживання яким сприяло несправедливому відношенню і тиску на маргінальних і знедолених верств суспільства, зокрема збереженню легітимно виправданого обмеження прав жінок і різного типу меншин. Особливо популярним був постулат про нерозривний зв'язок між теорією і її практичними наслідками відповідальності за них у реаліях неминучих і часто непередбачених змінах у соціальній і політичній ситуації. У контексті цього постулату соціальна реальність сприймалася в поняттях плюралістичної мінливості,

пластичності і здатності до позитивних змін завдяки людській діяльності і розуму. Феміністи, як і КПД, засновували свої теорії на деконструкції, тобто на переосмисленні основної суті понять, а не тільки на інтерпретації їх поверхневого вербального вираження.

Історично американський рух фемінізму в контексті критики правової системи поділяється на три періоди або хвилі, кожний з яких характеризується конкретною правовою ідеєю. Перша хвиля, час якої припадає на початок ХХ сторіччя і охоплює не тільки американську, але і європейську громадськість, боролася за права жінок брати участь у виборних кампаніях і домоглася цього. Друга хвиля ставила своєю метою домогтися для жінок однакових прав і рівних можливостей при влаштуванні на роботу, отриманню освіти і припинення дії правових норм, якими узаконена дискримінація за гендерною ознакою в інших сферах суспільної реальності. Рух фемінізму 90-х років, що одержав назву «Третя хвиля», виник у відповідь на дії влади проти ініціатив і рухів, створених Другою хвилею. Він мав більш виражений американський колорит і пов'язаний із протестом проти культурних і інституціональних тенденцій і проявів, які зміцнюють різні способи економічного, політичного і психологічного тиску на жінок. Отримані в результаті діяльності Другої хвилі руху фемінізму фундаментальні права і проекти в сучасному русі фемінізму використовуються як підстава та інструмент в аналізі реального стану правової захищеності жінок. Незважаючи на деякі постанови уряду США і правові нововведення, гендерна рівноправність в американській юриспруденції усе ще залишається гострим і болючим питанням. У відповідь на численні протести Верховний Суд США прийняв ряд рішень із метою усунення гендерної дискримінації в галузі освіти. У певній мірі були переглянуті умови прийому жінок в університети США, які ще в 1950 роки не мали повного права на вступ до провідних університетів США - на медичний факультет Гарварда, наприклад, квота для жінок становила 5 місць на 300 вакансій для чоловіків. Визнавши факт незахищеності жінок у сім'ї, Конгрес США профінансував створення установ, де діти і жінки можуть знайти захист від насильства в сім'ї. Жінки одержали нові права, пов'язані з медичною допомогою, у сфері репродукції, контрацепції, кваліфікованої передродової допомоги. Однак правова нерівноправність жінок і численні приклади узаконеної несправедливості, відомої упередженості, жорстокого насильства і принизливого стану невключеності в суспільний процес продовжують залишатися невирішеним питанням у правовому полі США.

Однією з фундаментальних вимог руху фемінізму є вимога визнати несправедливість соціального і правового поділу суспільства за гендерною ознакою. За аналогією з концепцією правового прагматизму, відповідно до якої поняття «закон» трактується як такий, що історично виник у людському житті як спосіб соціального регулювання суспільних відносин, у філософії фемінізму поняття «гендер» трактується і визначається як історично створений у рамках бінарних опозицій соціальний конструктив [2, с. 193]. У теорії фемінізму пряму опозицію цьому визначенню називають «помилкою натураліста», яка штучно поділяє суспільство на соціально нерівноправні групи. Відповідно до натуралістичної парадигми фундаментальна різниця між чоловіком і жінкою з огляду на природні причини проявляється, не тільки у фізичному контексті, але і у контексті їхнього правового захисту, соціальних ролей і функцій. Внаслідок цієї різниці кожна група покликана грати різні ролі в родині і у більш широкому соціальному контексті. У концепції критичної правової теорії фемінізму визнати помилку натураліста означає визнати як реальність існування якихось біологічно успадкованих або природних ознак, що підтверджують такі соціальні розшарування, і дискримінаційних принципів, що викликали необхідність, що лежать у підставі закону, і на цій підставі не брати до уваги соціально визнаних правил

про невід'ємне право рівності, на яких він повинен ґрунтуватися й був фактично створений. У плюралістичному світі гендерних нерівностей, які пропонувані в парадигмі натуралізму, не погодяться із прийнятим філософським розумінням правової і соціальної рівноправності. Не заперечуючи природних гендерних нерівностей, слід зазначити, що самоідентифікація людини багато в чому визначається і створюється в процесі соціально-культурного впливу - людина не народжується жінкою, а скоріше стає нею. Нерівноправне становище жінки в сучасному суспільстві пояснюється тим, що жінки є жертвою системи помилкових і неправильних уявлень, у яких можливості самореалізації для них обмежуються винятково домом. Єдиний спосіб виразити свою ідентичність і знайти значення й зміст свого життя жінка повинна знайти в родині, в інтересах чоловіка, у народженні, вихованні й розвитку дітей. Коли люди одружуються, вони стають в очах закону єдиною юридичною особою і ця єдина юридична особа - чоловік. Ця система змушує жінку повністю розчинятися в родині, втрачаючи своє власне особистісне самовідчуття.

Існуючі законодавчі правила не вирішують гендерну проблему. У сучасній соціальній ієрархії США владою наділені чоловіки, а жінки наділені правовою і соціальною необхідністю перебувати в них у підпорядкуванні. Проблеми, пов'язані зі зґвалтуванням, сексуальними домаганнями і випадками соціального і правового поневолення жінок, були досліджені в деталях. Однак, ніякого руху вперед у розумінні цивільних прав жінок не відбувається. Підпорядкування жінок чоловікам є соціально інституціоналізованим правилом [10, с. 57].

У руслі правового руху фемінізму ці проблеми розглядаються в різних ракурсах. К. А. Маккіннон спробувала дослідити, як традиційно прийнята і діюча правова система відображає сексизм суспільства, яке створило цю проблему. Закон є лише вираженням світогляду суспільства, у якому домінують чоловіки, суспільства, що характеризується гендерною нерівністю. Будучи продуктом орієнтованої на чоловіка картини світу в державі чоловічого домінування, закон систематично приносить у жертву і дискримінує жінку. Закон визначає жінку не як рівноправного самодостатнього суб'єкта суспільства, а розглядає її винятково з позиції чоловіка і відповідно ставиться до її прав, забезпечуючи чоловічий контроль над жіночою сексуальністю, волею і перспективами самореалізації. Із цього погляду стандарт розумної людини як основа правового аргументування, у дійсності є «стандартом чоловіка», що може не визнати образливості або принизливості певних сексистських слів, жартів, загравань чи дій, у той час як жінка сприйме їх саме в так ому контексті.

Однією з тем, що Маккіннон досліджувала глибоко і докладно, є доктрина жорстокості і насильства над жінками, зокрема проблема зґвалтування. Численні випадки труднощів, які випробовують жінки, доводячи в суді факт зґвалтування, дають підстави інтерпретувати цю доктрину як продукт чоловічої ідеології. Маккіннон стверджує, що закон про зґвалтування і супутні закони, які багато в чому неефективні для осуду чоловіків-ґвалтівників, застосовуються чоловіками для того, щоб тримати жінок у позиції підпорядкування і неповноцінності. Стандарти об'єктивності і нейтральності, які приписуються закону, згідно з Маккіннон, у дійсності захищають і прикривають чоловіків, через що жінкам важко виграти справа в існуючій правовій системі. Держава підтримує і зберігає насильство і у такий спосіб сприяє пануванню чоловічого права.

У контексті протестів правового руху фемінізму зґвалтування розглядається як один із прикладів того, як традиційний ліберальний розподіл на публічну і приватну сфери життя в дійсності збільшує і встановлює влада чоловіків. Для жінок приватна сфера не може бути відділена від публічної. Приватна сфера в традиційному розумінні - будинок, сім'я - є місцем, де закон визначає право чоловіка домінувати над жінкою

шляхом побутового і подружнього насильства, експлуатації жіночої праці та інших способів явного і неявного утиску і приниження, що нерідко приймає негативні форми. Дослідження становища жінок середнього класу в сільських громадах, показали, що технологічні винаходи, які по визначенню були призначені полегшувати жіночу домашню працю, стали причиною знецінювання її значення [2, с. 118].

Існуючі невідповідності і несправедливість у правовому захисті жінок у юриспруденції США виражені в широко розповсюдженому жарті [18.28] - *history is her-story too* - де обіграється значення перших складів у слові історія - його (*his*) історія (*story*) є і її (*her*) історією (*story*).

Крім того, рухи, що виділили в рамках КПД окремі напрями, у яких розглядаються специфічні проблеми правової нерівноправності, включають дослідження із властиво расових і етнічних проблем. У рамках критичної расової теорії - *Critical Race Theory (RaceCrit)* - вивчаються відносини між владою і проблемами, пов'язаними з расовою приналежністю суб'єктів суспільства і вживають спроби їхнього правового трансформування. До середини 1970-х років фактично стало ясно, що рух за громадські права 1960-х років завершився, але багато що з досягнутих цілей не здійснюється в реальній практиці громадського будівництва. У широкій суспільній думці і у середовищі юридичної професії стало виникати занепокоєння через повільність, з якої мінялися закони, що сприяли расовій рівноправності. Не менше занепокоєння було викликано тим, що багато досягнень боротьби за громадські права поступово спотворювалися або не дотримувалися. Усе ясніше ставало, що необхідно розробляти нові підходи, щоб зрозуміти причини вповільнення здійснення або повного переосмислення антидискримінаційних правових дій і побороти більш витончені, але так само глибоко вкорінені різні види расизму, які, як і колись залишалися частиною американської реальності. Старі методи і способи протесту - проведення маршів, нові стратегії судових процесів, статті в правових і популярних журналах, що мали метою спонукати співгромадян більш активно шукати расову справедливість, приносили все менші і менші результати. Потреба в більш адекватних сучасному соціальному простору діях була однією з головних причин появи руху Критики расових теорій (далі – КРТ), що поступово перетворилося у всесвітньо визнаний протест проти расової та іншої дискримінації.

КРТ виникла в рамках правових теорій руху КПД, але її теоретичні дослідження йдуть коріннями в антропологію, соціологію, історію, філософію і політику. Це рух тісно пов'язаний як із традицією руху за громадські права, представленої в діяльності і працях Мартіна Лютера Кінга, так і з наступними теоріями і подіями, так чи інакше співвідносились із ситуацією расової дискримінації. Проблеми соціально правової реконструкції в контексті етнічної різноманітності американського суспільства і расової дискримінації становлять теми робіт відомих теоретиків КРТ Деріка Белла, Марі Мацуди, Річарда Дельгадо, Кеннета Карсту. У цей час КРТ є динамічним правовим рухом. Багато хто із його прихильників, незалежно від кольору шкіри, досліджують ортодоксальність расової політики, беручи під сумнів істинність і щирість ліберальних принципів, проголошених у метафорі Т.Джефферсона в 1826 році - очі суспільства відкриті або відкриваються для усвідомлення прав людини. Дослідження прихильників КРТ піднімають багато питань явного і схованого прояву правової нерівноправності в пошуках нового розуміння і способів вирішення цієї найгострішої соціальної і правової проблеми. У парадигмі їхнього міркувань зосереджені різні правові і соціологічні напрями. Однак, внаслідок відмінностей у виборі конкретних проблем дослідження, методів і характеру їхнього вирішення, у рамках КРТ не були вироблені ні погоджені уявлення про структуру застосовуваних методів і прийомів протесту, ні єдина канонічна доктрина, заснована на спільно розробленій методології. Однак у ній чітко

сформульована загальна ідеологічна концепція, основна думка якої укладається в твердженні, що расизм є нормальною, а не епізодичною практикою американської дійсності. Вона настільки яскраво характеризує ландшафт правового поля, що сприймається як природна і звична, а не надзвичайний стан правового мислення і здійснення правової системи.

У діяльності КРТ виділяються кілька широких сфер дослідження: - критичне дослідження традиційних уявлень про громадські права. КРТ, виражене в думці Т. Джефферсона [1, с. 389] чесна людина не може почувати радості або задоволення від гноблення своїх співгромадян. У цьому ключі аналізуються відносини між принципом «верховенство закону», термінами «достойнство», «рівний захист», які нібито є центральними, і реальною практикою відтворення білої переваги і расизму. У сферу критики входить дослідження ролі закону і правосуддя в здійсненні такої політики. Відповідно до тверджень теоретиків і практиків КРТ формально надані рівні можливості - закони і правила, у яких констатується рівноправне ставлення до білих і чорних - застосовуються лише в найбільш екстремальних і випадках, що шокують, і формах расової несправедливості, які гостро і неоднозначно виділяються на тлі звичних обставин. Такі поодинокі прояви правосуддя рівноправності мають незначний вплив, а частіше не мають ніякого впливу на повсякденні форми расизму, з якими кольорові зіштовхуються щодня і які є причиною страждань, відчуження і розпачі; - КРТ досліджує можливості трансформування відносин між законом і расистською владою для того, щоб досягти расової емансипації і анти-субординації, тобто створити рівний правовий захист, незалежно від кольору шкіри та інших ознак маргінальності; - прихильники КРТ знайшли власний, досить неординарний метод протесту. Їхня суть варіюється від відтворення міфічних сюжетів і порівняння їх із сучасними ситуаціями, аналізу забобонів і стереотипів у культурній расовій традиції.

Діяльність КРТ почалася в середині 1970-х років з ранніх виступів Деріка Белла (афро-американця) і Алана Фрімена (білого). Обоє вони були незадоволені повільним ходом антирасистських реформ. Створювалося враження, що рух за громадські права буксує, а багато його досягнень згортаються. У відповідь на заяви і твердження уряду, що реформи періоду боротьби за громадські права мали вплив, як на створення закону, так і на його застосування, рух КРТ, не погоджуючись із цим твердженням, виступав із заявами про те, що в американському правосудді здійснення цих процесів неминуче і для нього властивий расизм і несправедливість. Реальність стану соціальної гармонії в США мотивувала як філософів, так і правознавців почати дослідження для того, щоб зрозуміти причини та імплікації незмінності такого правового анахронізму. Незважаючи на близькість філософських і правових уявлень КРТ і КПД та прихильність до ідейної спадщини руху за громадські права, рух КРТ відрізняється більше сфальцьованою спрямованістю і радикальністю поглядів. Об'єднуючі загальні вихідні позиції і напрямок дослідження, у яких пропонуються різні теорії та інноваційні підходи до розуміння і вирішення цієї проблеми проявляються в більше широкому і радикальному контексті, ніж у традиційних вимогах руху за громадські права або вимогах КПД. Мета зазначеного руху була поставлена дуже серйозно - змінити світ [6, с. 123]. У філософії КРТ ця мета складалася в необхідності змінити ідеологію сприйняття традиційно сформованих соціальних розмежувань і розходжень для того, щоб відмовитися від умов і практики, які генерують расові і соціальні конфлікти, засновані на неправомірному поділі суспільства. Фундаментальний зміст цієї мети полягав не просто у визначенні принципів організації суспільства в контексті расових проблем і їхньої ієрархії, а в реальних діях по трансформації його правових і соціальних основ. У спробі позначити шляхи досягнення цієї мети Дерік Белл безперечно постає найвпливовішим критиком традиційного дискурсу в рамках

цивільного права, а його роботи в сукупності з діяльністю А. Фрімена поклали початок новому філософсько-правовому розумінню відносин між расизмом і офіційною владою.

Грунтуючись на концепціях прагматизму, Белл розглядав три основні аргументи, що відображають расистську суть американської юриспруденції - (а) конституційні протиріччя; (в) принцип збігу інтересів і (с) ціна заходів проти расової дискримінації.

Джерело конституційних протиріччя Белл вбачав у споконвічній відсутності норм, що трактують расові проблеми, у тексті Конституції США. У період соціальної організації американського суспільства та на момент створення Конституції США чорне населення країни не входило в поняття терміну «вільна людина». Батьки-засновники, вважає Белл, міркуючи про невід'ємні природні права, віддавали перевагу майновим аргументам на шкоду правосуддю і соціальній справедливості. З тих пір расизм є невід'ємним, істотним, постійним і нездоланим компонентом американського суспільства. Прикладом конституційного протиріччя, на його думку, може також служити друга теза його критичних роздумів. Расова політика проводиться за допомогою мовчазної угоди, договору, невираженого збігу інтересів і неминучого порушення прав. Жертвою таких мовчазних угод у різний час стають чорні та інші безправні меншини. Конфлікт інтересів у цивільному судочинстві проявляється у тому, що білі підтримують інтереси чорних тільки в тих випадках і у тому ступені, у якому така політика служить їхнім власним цілям. Аналогічна думка приводиться і в третьому аргументі - білі підтримують політику дотримання громадських прав тільки тоді, коли це ні в найменшому ступені не являє загрозу їхньому соціальному статусу. Конфлікт інтересів і пріоритет інтересів білих у всіх формах судочинства спостерігається у всіх рішеннях, пов'язаних з расовими проблемами. Часто це пов'язане з нерозумінням реальних інтересів афро-американського населення. У своїх статтях Белл пише про те, що юристи в елітарних організаціях з захисту громадських прав, як наприклад, Національна Асоціація з Підтримки Кольорових (далі – НАПК), де він сам працював, перш ніж перейшов на викладацьку роботу, були активно зайняті обговоренням однієї проблеми - правової реформи і її відновленням. У той час, коли їхні клієнти практично завжди виражали інші побажання, наприклад, їх цікавили закони, які надавали б кращі школи їхнім дітям. Правовий Фонд Захисту, що діяв у рамках НАПК, неухильно і відповідально проводив політикові десегрегації школи, у той час, як афро-американські батьки віддавали перевагу кращому фінансуванню шкіл для чорних. Результативний рух у пошуках расової справедливості, вважає Белл, вимагає значно більшого, ніж показне визнання факту дискримінації. Воно вимагає розробки тактики, активних дій і, головне, змін у суспільному світогляді, у якому мовчазний стереотип, політика невираженої підтримки расового статус-кво обурює, неприйняття і протидію у всього суспільства.

Висновок. Отже, таким чином, ми бачимо, що на початку і в середині ХХ століття філософсько-правове розуміння принципів і форм здійснення плюралізму розглядалось філософськими рухами у контексті двох напрямів: 1. Захист прав жінок; 2. Захист прав національних меншин. Основним постулатом, спрямованим на практичну реалізацію правового плюралізму є принцип врахування прав і інтересів усіх верств населення під час створення законів та недопущення дискримінаційних норм у них. Така позиція має бути врахована обов'язково під час законотворчої діяльності як в Україні, так і в інших країнах Європи.

Список використаної літератури

1. Жарких В. Ю. Побудова реальності: метафізика еволюції у філософії Ф. К. С. Шиллера / В. Ю. Жарких // Мультиверсум. Філософський альманах. - К. : Український Центр Духовної Культури, 2007. – Вип. 60. – С. 105–116.

2. Громадянське суспільство: історія та сучасність: моногр. / Т. В. Розова, О. С. Білоусов, Л. В. Вінокурова та ін.; за заг. ред. Т. В. Розової. – Одеса : Юридична література, 2010. – 344 с.
3. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку: моногр. / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін.; за заг. ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2013. – 535 с.
4. Ackerman Bruce A. We, The People: Foundations / Bruce A. Ackerman. – Harvard : UP Belknap Press, 1993. – V. 1. - . 384p.
5. Ackerman Bruce A. We, The People: Transformations / Bruce A. Ackerman. – Harvard : UP Belknap Press, 2000. – V. 2. - 528 p.
6. Aldridge A. O. Jonathan Edwards / A. O. Aldridge. - N-Y.: Oxford UP, 1964. – 243p.
7. Winthrop R. Life and Letters of John Winthrop, Governor of Massachusetts Bay Company at Their Emigration to New England. (1864) / R. Winthrop. - Boston Pudlishers, 2006. – 474 p.
8. Wright Ch. Philosophical Discussions./ Ch. Wright. - N-Y: Burt Franklin, 1971. – 372 p.
9. Wolfe Chr. The Rise of Modern Judicial Review. From Constitutional Interpretation to Judge-Made Law / Chr. Wolfe. - N-Y. : Basic Books, 1982. – 392 p.
10. Whipps J. Pragmatist Feminism / J. Whipps // Stanford Encyclopedia of Philosophy. - Stanford : Stanford University, 2010.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2014 р.

S. S. Kravchenko

PHILOSOPHICAL AND LEGAL APPREHENSION OF PRINCIPLES AND FORMS OF IMPLEMENTING PLURALISM: THE EXAMPLE OF THE UNITED STATES OF AMERICA

American philosophy of law in the XX century deals with most problematic issues in human rights. In the first place, these are women rights and rights of national minorities. In this connection, new philosophical movements appear, with their own interpretation of philosophy of pluralism within the pragmatic context. Among the most well-known of these movements, there were the feminist movements and the critical race theory. The philosophical heritage of the said movements is very important for development of legal systems in Ukraine and other European countries, as there are numerous discussions as to legal groundwork for ensuring and protecting rights of people from various strata of society. The problem becomes especially relevant when performing constitutional and judicial reforms.

Gradually, the American society developed a feeling of the growing injustice in practices of legal decision-making concerning certain groups of population. The thesis of American laws applied and interpreted in the course of delivery of justice more and more in favor of dominating government agencies instead of precedents and principle-based requirements, was now viewed in a different way. Events and the nature of life and legal experience have been ignored before in regard to repressed groups of population, in particular all kinds of minorities and women, and now has become the subject of public attention. Analysis and discussion of issues related to this general problematics have become of much legal value.

Requirements of both feminism and racial protests are directly opposed to the idea that one person or group has the right to impose their understanding of reality onto other people. This issue is of high priority in the U.S. public debate. Over the last 20 years the U.S. Congress and public forums held debates regarding «positive action» or «priority of minorities». No one would doubt nor deny that from the XVII to the XX century, Native Americans and African Americans were subject to most violent oppression within unjust legal standards of the dominant white culture. The agenda is now focused on the question of what legal instrument should be designed to fix the former injustice. In the debate on reparations,

which resumed in the recent years, it was emphasized that in America there is a tradition of compensating damage to those who underwent a significant adverse impact as a result of brutal acts of violence, such as the recent payment of federal funds to the victims of 9/11. Yet these are one-time examples of restoration of social justice. The demands of new legal movements motivate the need to adopt and enforce laws that would set institutionally and systematically the legal and social equality of all members of society without exception. The heated topical discussions indicate that the situation is far from being solved in the positive way by now.

Philosophers and lawyers, acting within the philosophy of feminism, base their research on pragmatic ideas by Jane Addams who has worked over 20 years with famous philosophers of law, John Dewey and G. Mid and actively participated in discussions on women's rights. The pragmatic turn in feminist movement was due to the fact that the ideas of pragmatism are a kind of the opposite to the dominant forms of traditional legal reasoning, the abuse of which contributed to unjust treatment and pressure exerted on marginal and disadvantaged strata of society, including preservation of legitimately justified restrictions on the rights of women and minorities of various types. Especially popular was the postulate of the inextricable link between theory and its practical implications of responsibility for them in reality, given the inevitable and often unpredictable changes in the social and political situation. Within the context of this postulate, social reality was perceived in terms of pluralistic variability, plasticity and capacity for positive change through human activity and intelligence. Feminists, as well as CRT, based their theory on deconstruction, i.e. rethinking the basic concepts of notions, not just on a superficial interpretation of their verbal expressions.

Historically, the American feminist movement in the context of criticism of the legal system is divided into three periods, or waves, each characterized by a particular legal idea. The first wave dated to the beginning of the XX century and including not only American, but also European public, struggled for the rights of women to participate in electoral campaigns and achieved this goal.

In this article the author gives a general characteristic to philosophical and legal views of the feminist movement and the critical race theory movement. The author concludes that the principle for implementation of legal pluralism must be obligatory consideration of interests of all strata of society in the course of law-making activities. Therefore, we can see that in the early XX century and in the middle of the XX century philosophical and legal understanding of the principles and forms of implementing pluralism were considered by philosophical movements in the context of two directions: 1. Protection of women's rights; 2. Protection of national minorities' rights. The basic postulate aimed at practical implementation of the principle of legal pluralism is consideration of rights and interests of all groups in creation of laws and regulations to prevent them from having discriminatory norms. This position must be taken into account in the course of legislative activity both in Ukraine and in other European countries.

Keywords: *Law-making, national minorities, pluralism, pragmatism, feminism, philosophy of law.*